

تحلیل روان‌سنجی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در دانشجویان دختر

سارا ابراهیمی^۱

چکیده

پژوهش حاضر باهدف آزمون کفایت روان‌سنجی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای دانشجویان دختر به روش غیرآزمایشی از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دختر شاغل به تحصیل در تهران بود که تعداد ۳۹۸ نفر از ایشان با استفاده از روش نمونه‌گیری دردسترس برای ورود به پژوهش انتخاب شدند. اطلاعات بااستفاده از مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای و نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی جمع‌آوری شد. به منظور تعیین روایی عاملی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای از روش‌های آماری تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی و برای بررسی همسانی درونی از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شد. همچنین روایی سازه با استفاده از ضریب همبستگی بین مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای و مقیاس مقابله مذهبی بررسی شد. نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی با استفاده از چرخش واریماکس نشان داد که مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای از چهار عامل ساختار، احساس تعلق اجتماعی، رابطه شخصی با قدرت بالاتر و جهان بینی تشکیل شده است و شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی (برپایه نرم‌افزار LISREL) وجود این عوامل چهارگانه را تأیید کرد. نتایج مربوط به همبستگی بین ابعاد باورها و رفتارهای مقابله‌ای با ابعاد مقابله مذهبی مثبت و منفی به طور تجربی از روایی سازه سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای حمایت کرد و مقادیر ضرایب همسانی درونی مقیاس مطلوب گزارش شد. در مجموع، یافته‌های پژوهش نشان داد که این مقیاس برای سنجش نقش مذهب در مواجهه با رویدادهای استرس‌زای زندگی در دانشجویان دختر ابزاری معتبر است.

واژگان کلیدی: باورهای مقابله‌ای، رفتارهای مقابله‌ای، ویژگی‌های روان‌سنجی،

مقیاس سنجش باور و رفتار، دانشجویان دختر.

A Psychometric Analysis of a Scale for Measuring Girl Students' Beliefs and Coping Behaviors

Sara Ebrahimi¹

This correlational research aimed to do a proficiency test of a psychometric analysis of a scale for measuring girl students' beliefs and coping behaviors with a non-experimental method. The population was all girl students in Tehran and 398 girls were selected by the convenience sampling as the sample. The data were gathered by the scale for measuring beliefs and coping behaviors and a short-form religious coping scale. The statistical methods of exploratory and confirmatory factor analysis were applied to determine the factor validity of the scale for measuring beliefs and coping behaviors, and Cronbach's alpha was used to calculate the internal consistency. Moreover, construct validity was measured using the correlation coefficient between the scale for measuring beliefs and coping behaviors and the religious coping scale. The results of analyzing the main components using Varimax rotation method showed that the scale for measuring beliefs and coping behaviors consists of four factors of structure, the sense of social belonging, the personal relationship with higher power, and world-view, and the indicators of confirmatory factor analysis (based on the LISREL software) confirmed these four factors. The results of the correlation between the dimensions of beliefs and coping behaviors and the dimensions of positive and negative religious coping experimentally confirmed the construct validity of measuring beliefs and coping behaviors, and the internal consistency coefficients of the scale were desirable. In sum, according to the findings of the research, this scale is a valid tool to measure the role of religion in the face of stressful events of life among girl students.

Keywords: coping beliefs, coping behaviors, psychometric traits, scale for measuring belief and behavior, girl students.

Paper Type: Research

Data Received: 2020/ 07/ 24   Data Revised: 2020/ 12 / 26   Data Accepted: 2021/ 01 / 24

1. Assistant Professor of Educational Psychology, Organization for Educational Research and Planning, Tehran, Iran.

Email: sa_ebrahimi@sbu.ac.ir

۱. مقدمه

مذهب برای افراد پایبند به باورهای مذهبی، جهت دهنده و مهم است. براساس مدل تعاملی لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) قضاوت درباره استرس زا بودن یک مسئله، به ارزیابی شناختی بستگی دارد و مذهب، چارچوب لازم برای این ارزیابی را در اختیار می‌گذارد. (پارگامنت^۱، ۱۹۹۷) فرد مذهبی در مواجهه با استرس ازدست دادن شغل، تقاضای ازدست دادن آن شغل را در برابر منابع موجود برای مقابله با زیان ناشی از آن به شکلی متفاوت نسبت به یک فرد غیرمذهبی بررسی می‌کند. برای مثال، فرد غیرمذهبی احساس می‌کند که منابع کافی برای جبران زیان وارده در اختیار ندارد و پاسخ استرس را تجربه می‌کند درحالی‌که ارزیابی فرد مذهبی، تحت تأثیر مذهب اوست. به طور مشخص‌تر، فرد مذهبی زیان شغلی را آزمایش الهی تلقی می‌کند و با ایمان قوی‌تری با تقاضا برخورد می‌کند (شا، داگلاس، ماهشواری و مک‌کارتی، ۲۰۱۰).

مدل هابفول (۱۹۸۹) مذهب را به عنوان نیروی محافظت‌کننده تلقی می‌کند. براین مبنا افراد برای حفظ، صیانت و ایجاد منابع تلاش می‌کنند و هرگونه تهدیدی علیه آنها را استرس‌زا می‌دانند. در این فرایند حفاظتی، کارکرد مذهب، تلاش فرد برای حفظ معنای زندگی و کنترل و آرامش در بحبوحه رویدادهای استرس‌زاست. (پارگامنت، آنو و واجولز، ۲۰۰۵) بسیاری از افراد مذهب را منبع حمایت اجتماعی و یا معنوی می‌دانند؛ جوامع مذهبی به افراد کمک می‌کنند تا با ایجاد و حفظ شبکه‌ای انسانی، دیدگاه‌های خود را به اشتراک بگذارند و در زمان بروز استرس از یکدیگر حمایت کنند. حضور در مراسم مذهبی نیز به افراد امکان می‌دهد تا معنای زندگی خود را حفظ کنند. برای مثال، دانشجویانی که نخستین بار از خانه دور می‌شوند برای برخورداری از حمایت در دوره انتقال به زندگی دانشجویی، در مراسم مذهبی دانشگاه شرکت می‌کنند.

براساس مدل تعاملی استرس و مقابله فولکمن^۲ (۱۹۹۷) افراد به طور دائم، محیط پیرامون خود را برای محرک‌های تنش‌زای احتمالی، ارزیابی می‌کنند. وقتی محرکی استرس‌زا تلقی

1. Pargament, K. I.
2. Shah, K. M., Douglas, R. P., Maheshwari, D., & McCarthy, C. J.
3. Pargament, K. I., Ano, G. G., & Wachholtz, A. B.
4. Folkman, S.

شود (در قالب تهدید، چالش یا آسیب) پاسخ مقابله‌ای اتفاق می‌افتد که در آن، یا مقابله احساس محور برای مدیریت احساس ناخوشایند به کار گرفته می‌شود یا مقابله مسئله محور برای مقابله مستقیم با محرک تنش‌زا استفاده می‌شود. براساس این مدل، نتایج نامطلوب باعث اتخاذ راهبردهای مقابله معنامحور می‌شود. فردی که با پاسخ نامطلوب به تلاش در مقابله مواجه می‌شود از باورهای معنوی خود برای یافتن معنای جدید در وضعیت استرس‌زای موجود استفاده می‌کند. این امر باعث ایجاد وضعیت‌های روانی مثبت می‌شود که به فرد در باقی ماندن در فرایند مقابله یا بازیابی منابع کمک می‌کند، وی را به سمت مشارکت مجدد در فرایند ارزیابی سوق می‌دهد و این امکان را فراهم می‌کند تا تلاش‌های خود را دوباره بر راهبردهای مقابله احساس محور یا مسئله محور متمرکز کند.

در بررسی نقش مذهب در مقابله با استرس، می‌توان آن را در قالب منابع به کار گرفته شده در فرایند مقابله یا در قالب راهبردهای اتخاذ شده برای مقابله با استرس تعریف کرد. منابعی مانند باورهای مذهبی که در شرایط استرس‌زا با نتایج مثبت مانند سلامت روانی بهتر و رضایت از زندگی همراه هستند (الیسون^۱، ۱۹۹۱) به تنهایی به این نتایج منجر نمی‌شوند بلکه دسترسی به راهبردهاست که افراد را به بروز رفتارهای خاص برای پیشگیری و یا کاهش استرس در زندگی ترغیب می‌کند. فردی که منابع کافی در اختیار دارد خود به خود به سمت رفتارها یا راهبردهای مقابله‌ای انطباقی که به مدیریت استرس او کمک می‌کنند، سوق داده می‌شود. همین فرد در صورت عدم دسترسی به منابع کافی با مواجهه با یک محرک تنش‌زا به سمت راهبردهای مقابله‌ای غیرانطباقی یا ناکارآمد سوق داده می‌شود. فردی که به منابع کافی زمانی، مالی، اجتماعی و مانند اینها دسترسی دارد در مقایسه با فردی که فاقد این منابع است زمان و انرژی بیشتری برای راهبردهای مقابله‌ای انطباقی صرف می‌کند. نوع منابعی که فرد در زمان مواجهه با محرک‌های تنش‌زا به کار می‌گیرد مانند باور مذهبی یا توان حفظ نگرش مثبت، بر فرایند ارزیابی شناختی تأثیر می‌گذارد. این ارزیابی نیز به نوبه خود بر راهبردهای مقابله‌ای که فرد به استفاده از آنها تصمیم می‌گیرد، تأثیر می‌گذارد.

1. Ellison, C. G.

پژوهش‌های انجام شده در زمینه نقش مذهب و معنویت در سلامت و نشاط افراد، بیانگر رابطه مثبت و معنی دار بین مذهبی بودن و شاد بودن، رضایت از زندگی و روحیه و وضعیت سلامت بهتر در افراد داغ دیده است. (کوئنیگ، مک‌کالوگ و لارسون، ۲۰۰۱). این رابطه مثبت به این ایده که افراد مذهبی چیزی دارند که به آنها امکان می‌دهد شرایط را بهتر از افراد غیرمذهبی مدیریت کنند، اعتبار می‌بخشد. از این نظر، مذهب، منبعی تلقی می‌شود که به افراد در مقابله با رویدادهای استرس‌زا کمک می‌کند و بر فرایند ارزیابی شناختی توصیف شده در مدل تعاملی استرس تأثیر می‌گذارد (لازاروس و فولکمن، ۱۹۸۴، به نقل از فولکمن، ۲۰۰۸). این منبع، افراد مذهبی را به انتخاب راهبردهای مقابله خاص جهت داده و به آنها امکان می‌دهد تا بهتر از دیگران با شرایط مشابه کنار بیایند. با این حال، رابطه مثبت میان مذهب و سلامت روان تا حد زیادی به نوع جهت‌گیری مذهبی فرد بستگی دارد.

راس^۳ (۱۹۵۰) جهت‌گیری مذهبی را به دو نوع درونی و بیرونی تقسیم کرد. او جهت‌گیری مذهبی بیرونی را استفاده از مذهب برای تحقق یک هدف دیگر تعریف کرد. منشأ رفتارهای مذهبی بیرونی، اضطراب، احساس گناه یا سایر فشارهای بیرونی است. (پارگامنت، ۱۹۹۷) جهت‌گیری مذهبی درونی نیز به عنوان ارتباط با خدا و این باور که پاک بودن بر همه چیز برتری دارد، تعریف می‌شود. پارگامنت، اسمیت، کوئنیگ و پرز^۴ (۱۹۹۸) دریافتند که افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی، بیشتر از افراد با جهت‌گیری مذهبی بیرونی مواجهه با شرایط استرس‌زا را فرصتی برای رشد شخصی تلقی می‌کنند. افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی، موقعیت‌های استرس‌زا را با معنا تلقی می‌کنند و این نشان دهنده سلامت روان بهتر این افراد است (گال، چاربوننو، کلارک، گرانت، جوزف و شولدیس، ۲۰۰۵). افراد با جهت‌گیری مذهبی بیرونی، از مذهب استفاده می‌کنند در حالی که افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی با مذهب زندگی می‌کنند (آلپورت و راس، ۱۹۶۷؛ به نقل از پارگامنت، و همکاران، ۱۹۹۸). بر اساس پژوهش کوئنیگ و همکاران (۲۰۰۱) افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی، سلامت روان بهتری در مقایسه با افراد دارای جهت‌گیری مذهبی بیرونی دارند.

1. Koenig, H. G., McCullough, M., & Larson, D. B.
2. Folkman, S.
3. Ross, G. W.
4. Pargament, K. I., Smith, B. W., Koenig, H. G., & Perez, L.
5. Gall, T. L., Charbonneau, C., Clark, N. H., Grant, K., Joseph, A., & Shouldice, L.
6. Allport, G. W., & Ross, J. M.

هریسون، کوئنیگ، هایس، اِمه-آکواری و پارگامنت^۱ (۲۰۰۱) معتقدند که فعالیت‌های مذهبی مثبت مانند شرکت در مراسم مذهبی جمعی و ارزیابی مثبت رویدادهای استرس‌زا با سلامت جسم و روان مرتبط است و مسائلی مانند گله‌مندی از خدا یا باورهای مذهبی و ارزیابی منفی از رویدادهای استرس‌زا مانند تلقی محرک تنش‌زا به‌عنوان مجازات الهی با خطرات سلامت مرتبط است. پارگامنت، کوئنیگ و پرز^۲ (۲۰۰۰) در تأیید اولیه مقیاس مقابله مذهبی^۳ دریافتند که استفاده از شیوه‌های مقابله مذهبی منفی^۴ با کاهش سلامت جسم و روان و استفاده از شیوه‌های مقابله مذهبی مثبت^۵ با رشد ناشی از استرس در میان دانشجویان و یک نمونه بیمارستانی مرتبط است. لارسون و همکاران^۶ (۱۹۹۲) در بررسی مروری ۱۳۹ پژوهش با استفاده از معیارهای ارزیابی جنبه‌های پایبندی مذهبی دریافتند که بیشتر افراد دارای پایبندی مذهبی، رابطه مثبت را بین سطح پایبندی مذهبی و سلامت روان گزارش کردند.

پژوهش الیسون (۱۹۹۱) نشان داد افراد باایمان، رضایت بیشتری از زندگی دارند و از شادابی شخصی بیشتری برخوردار هستند. سطوح بالای تندرستی و رضایت از زندگی نیز با وضعیت سلامت بهتر افراد مرتبط است. کوئنیگ و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند که مشارکت مذهبی نقش مهمی در کمک به افراد در مقابله با تأثیر رویدادهای استرس‌زای زندگی و کاهش منابع احتمالی استرس پیش از آسیب زاشدن ایفا می‌کند. براین اساس، مذهب به‌عنوان منبع مقابله‌ای پیشگیرانه، افراد را به شرکت در فعالیت‌های کاهش‌دهنده سطوح آشکار استرس پیش از آسیب‌زا و غیرقابل مهار شدن آن ترغیب می‌کند. برای مثال، حفظ ارتباط افراد با جامعه مذهبی به آنها امکان می‌دهد تا به جای فروخوردن احساسات و مغلوب شدن، درباره محرک‌های تنش‌زای پیرامون خود با دیگران گفت‌وگو کنند. هرچند جهت‌گیری مذهبی درونی، همواره با نتایج مثبت مانند سلامت جسم و روان مرتبط است، اما این سؤال همچنان مطرح است که آیا باور مذهبی به‌طور مستقیم به نتایج مثبت

1. Harrison, M. O., Koenig, H. G., Hays, J. C., Eme-Akwari, A. G., & Pargament, K. I.
2. Pargament, K. I., Koenig, H. G., & Perez, L. M.
3. RCOPE Scale
4. negative religious coping
5. positive religious coping
6. Larson, D. B., & et al

منجر می شود یا بر متغیر سومی مانند رفتارهای مقابله ای که خود به نتایج مثبت منجر می شوند، تأثیر می گذارد.

مقابله مذهبی، استفاده از راهبردهای شناختی یا رفتاری برخاسته از باورهای مذهبی یا معنوی در زمان مواجهه با استرس مانند دعا و نیایش، صحبت با روحانیون، شرکت در فعالیت های مذهبی و... تعریف شده است. (تیکس و فریزیر، ۱۹۹۸) بر اساس مدل معنوی مقابله گال و همکاران (۲۰۰۵) ارتباط های معنوی با طبیعت یا سایر افراد جامعه، نقش منابع را در فرایند مقابله ایفا می کند. نوع ارزیابی یا راهبردهای مقابله به کار گرفته شده باعث تقویت این ارتباط ها می شود و به افراد برای مشارکت مجدد در فرایند مقابله در زمان مواجهه با استرس طولانی انگیزه می بخشد. همچنین، احساسات مثبت برخاسته از ارزیابی شناختی در جریان تلاش های مقابله معنوم محور با نتایج مثبت سلامت مرتبط است. مذهب در فرایند مقابله، کارکردهای متنوعی مانند کاهش اضطراب، معنابخشی (پارک و فولکمن، ۱۹۹۷)^۲، ایجاد شبکه حمایت اجتماعی و رشد شخصی (پارک و کوهن، ۱۹۹۳)^۳ دارد و به اشکال مختلف مانند کردار، شفای معنوی و زیارت (پارگامنت... و همکاران، ۲۰۰۵) متجلی می شود.

پارگامنت و همکاران (۲۰۰۰) در تدوین و تأیید اولیه مقیاس مقابله مذهبی^۴ به عنوان یکی از پرکاربردترین ابزار ارزیابی در این حوزه، پنج کارکرد اصلی مذهب را شناسایی و شیوه های مقابله مذهبی را با در نظر گرفتن هر کارکرد توصیف کردند: معنا، کنترل، آرامش / معنویت، رابطه نزدیک / معنویت و تغییر زندگی. معنا به استفاده از مذهب برای معنابخشیدن به زندگی در مواجهه با رنج ها یا استفاده از آن برای درک و تفسیر حوادث زندگی اشاره دارد. نمونه بارز این کارکرد، ارزیابی مذهبی خیرخواهانه یا تعریف مجدد محرک تنش زا از راه مذهب به عنوان اتفاقی سودمند و پرخیر است. کنترل به استفاده از مذهب برای کنترل و مسلط شدن بر اوضاع در مواجهه با حوادثی که منابع فرد را از بین می برند، اشاره می کند. نمونه بارز این رویکرد، مقابله مذهبی مشارکتی یا تلاش برای کنترل اوضاع از راه ارتباط با خدا در حل مشکلات است. آرامش به استفاده از مذهب برای کنترل اضطراب در دنیای پیش بینی نشده اشاره دارد و معنویت،

1. Tix, A. P., & Frazier, P. A.
2. Park, C. L., & Folkman, S.
3. Park, C. L., & Cohen, L. H.
4. Brief Religious Coping Scale (Brief RCOPE)

بیانگر تمایل برای اتصال به یک نیروی فرازمینی است.

نمونه‌های این کارکردها شامل: تمرکز مذهبی یا شرکت در فعالیت‌های مذهبی برای فاصله گرفتن از محرک تنش‌زا و جست‌وجوی آرامش از راه عشق به خداست. رابطه نزدیک معنویت به استفاده از مذهب برای تقویت ارتباط صمیمی با دیگران و نزدیکی به خدای متعال با روش‌های معنوی اشاره دارد؛ نمونه بارز این کارکرد، یاری جستن از روحانیون یا افراد مذهبی است. تغییر زندگی نیز به استفاده از مذهب برای ایجاد تغییرات جدی در زندگی مانند یافتن منابع ارزشی جدید به جای منابع قدیمی اشاره دارد؛ نمونه بارز این کارکرد نیز استفاده از مذهب برای دورشدن از خشم، آسیب و غیره یا به طور مشخص‌تر، یاری جستن از قدرتی لایزال برای دورشدن از احساسات منفی است. مقیاس مقابله مذهبی به ارزیابی کامل شیوه‌های مختلف مقابله مذهبی می‌پردازد و شامل شیوه‌های مقابله فعال، انفعالی و تعاملی و نیز راهبردهای مسئله‌محور و احساس‌محور است. این مقیاس شامل آنچه که پارگامنت و همکاران (۲۰۰۰) آن را راهبردهای مقابله مذهبی منفی نامیده‌اند نیز می‌شود. راهبردهای مقابله مذهبی مثبت، راهبردهایی هستند که به میزان چشمگیری به افراد در مدیریت استرس کمک می‌کنند تا در مواجهه با بحران‌ها استرس کمتری احساس کنند. بارزترین راهبردهای مقابله مذهبی مثبت، قدرت و یاری جستن از خدا و تلقی محرک تنش‌زا به عنوان فرصتی برای رشد است. در نقطه مقابل، راهبردهای مقابله مذهبی منفی قرار دارند که در کمک به کاهش استرس افراد، ناکارآمد عمل می‌کنند و باعث می‌شوند افراد در مواجهه با بحران، استرس بیشتری را تجربه کنند (پارگامنت، ۱۹۹۷). بارزترین راهبردهای مقابله مذهبی منفی، تلقی محرک تنش‌زا به عنوان مجازات الهی و انتقام شیطان (نسبت دادن محرک تنش‌زا به شیطان) هستند.

بسیاری از دانشجویان با ورود به محیط دانشگاه و جدایی از خانواده دچار احساس تنهایی و انزوا می‌شوند. همچنین مواجهه با تیپ‌های شخصیتی مختلف در محیط حرفه‌ای و خوابگاه، کمبود امکانات رفاهی و کمبودهای اقتصادی و نظارتی خانواده، آنها را در معرض افت تحصیلی و آسیب‌های روانی و اجتماعی قرار می‌دهد و احتمال رفتارهای پرخطر اجتماعی را در آنها افزایش می‌دهد. (ادهم، ۰۰ و همکاران، ۲۰۰۸) پژوهش‌ها نشان می‌دهند

افرادی که اعتقادات مذهبی قوی تری دارند سازگاری بهتری با موقعیت های استرسی دارند، از عملکرد تحصیلی و حمایت اجتماعی بالاتری برخوردارند و اضطراب کمتری را تجربه می کنند (صدیقی ارفعی، تمنایی فرو عابدین آبادی، ۱۳۹۱). پارگامنت و همکاران (۲۰۰۰) در تأیید اولیه مقیاس مقابله مذهبی در جامعه دانشجویان دریافتند که استفاده از راهبردهای مقابله مذهبی منفی با کاهش سلامت جسم و روان و به کارگیری راهبردهای مقابله مذهبی مثبت با رشد ناشی از استرس در میان دانشجویان همراه بوده است.

پژوهش های متعدد، ویژگی های فنی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی در نمونه های دانشجوی، بیمار و در گروه های مختلف فرهنگی را بررسی کردند. (پارگامنت، و همکاران، ۱۹۹۸؛ ناراکشوار، پارگامنت و ماهونی، ۲۰۰۳؛ خان و واتسون، ۲۰۰۶؛ روحانی، خنجری، عابدی، اسکویه و لنگویس-اکلاف، ۲۰۱۰؛ مارتینز و سوسا، ۲۰۱۱؛ یئو، ۲۰۱۲) در پژوهش پارگامنت و همکاران (۱۹۹۸) ضرایب همسانی درونی برای راهبردهای مقابله مذهبی مثبت و منفی در گروه نمونه دانشجوی به ترتیب بین ۰/۸۷-۰/۸۷ و در گروه نمونه بیمار به ترتیب بین ۰/۸۱-۰/۷۰ به دست آمد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز از ساختار دو عاملی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی در گروه های نمونه دانشجوی و بیمار به طور تجربی حمایت کرد. همچنین معناداری نتایج مدل های تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی در پیش بینی بهزیستی روان شناختی و بهزیستی مذهبی با راهبردهای مقابله مذهبی مثبت و منفی، به طور تجربی از روایی روش های مقابله مذهبی حمایت کرد.

خان و واتسون (۲۰۰۶) برای بررسی مقیاس مقابله مذهبی در میان جامعه پاکستانی، گویه های آن را به زبان اردو ترجمه کردند و با جهت گیری مسلمانان تطبیق دادند. برای مثال، جست و جوی عشق و توجه خدا به جست و جوی عشق و توجه الله تغییر یافت. آخرین نسخه مقیاس راهبردهای مقابله مذهبی آنها شامل ۷ گویه بود که با رویه های مسلمانان پاکستانی مطابقت داشت. مقیاس های مذکور، ریشه در جهت گیری های

1. Tarakeshwar, N., Pargament, K. I., & Mahoney, A.
2. Khan, Z. H., & Watson, P. J.
3. Rohani, C., Khanjari, S., Abedi, H. A., Oskouie, F., & Langius-Eklof, A.
4. Martinez, N. C., & Sousa, V. D.
5. Yeo, J. C.

مذهبی خاص دارند که نمی‌توان اطلاعات به دست آمده از آنها را به همه افراد خارج از آنها به ویژه جامعه مسلمانان تعمیم داد. عبدالخالقی، شکری، صفایی و صالحی (۱۳۹۴) نیز ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی در بیماران سرطانی را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که این مقیاس در گروه نمونه بیماران سرطانی فارسی‌زبان با ۱۴ گویه و ۲ عامل، راهبردهای مقابله مذهبی مثبت و منفی را با روشی کارآمد، دقیق و معنادار می‌سنجد. در پژوهش روحانی و همکاران (۲۰۱۰) نیز معناداری نتایج در پیش‌بینی شاخص سلامت با روش‌های مقابله مذهبی مثبت و منفی از روایی فزاینده راهبردهای مقابله مذهبی به طور تجربی حمایت کرد.

شا و همکاران (۲۰۱۰) با هدف ارائه ابزار اندازه‌گیری روا و معتبر در بررسی جایگاه مذهب و نقش آن در مقابله با استرس در دو بعد نگرش و رفتار، مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای را تدوین کردند که به سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای مذهبی در زمان استرس می‌پردازد. نسخه اصلاح شده و نهایی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای (شا، ۲۰۱۲) براساس این مقیاس ساخته شد. این ابزار ۴۰ گویه‌ای در دو بخش، نگرش‌ها (۲۰ گویه) در مورد مفید بودن رفتارهای مقابله‌ای مذهبی و رفتارهای افراد (۲۰ گویه) یعنی، تعداد دفعاتی که با همان رفتارها برای مدیریت استرس درگیر می‌شوند را ارزیابی می‌کند. ضریب اعتبار آزمون به روش همسانی درونی در پژوهش شا و همکاران (۲۰۱۰) با نمونه‌ای از دانشجویان با مذاهب مختلف، برای نگرش ۰/۹۶ و برای رفتار ۰/۹۷ گزارش شد. تحلیل عاملی اکتشافی نیز چهار عامل ساختار، احساس تعلق اجتماعی، رابطه شخصی با قدرت بالاتر و جهان‌بینی را برای دو بخش نگرش و رفتار شناسایی کرد. در بررسی روایی سازه، همبستگی آن با نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی (پارگامنت... و همکاران، ۲۰۰۰) حاکی از رابطه مثبت و معنی‌دار خرده‌مقیاس‌های هر دو بخش با مقیاس مقابله مذهبی مثبت بود و اگرچه ساختار و احساس تعلق اجتماعی در بخش نگرش، رابطه مثبت و معنی‌دار را با مقیاس مقابله مذهبی منفی نشان دادند، اما ضرایب آنها کمتر از ضریب همبستگی آنها با مقیاس مقابله مذهبی مثبت بود.

نتایج پژوهش‌ها از سویی نقش مذهب به عنوان مقابله مذهبی در مواجهه با تجارب تنیدگی‌زا در بین گروه‌های سنی و مذهبی و افراد بیمار و سالم به طور تجربی را حمایت کرده‌اند و پژوهش پیرامون راهبردهای مقابله با استرس را در تضمین پویایی قشر دانشجوی مهم انگاشته‌اند. ازسوی دیگر، فقر اطلاعاتی موجود درباره نقش مقابله مذهبی در میان پژوهشگران ایرانی علاقه‌مند به پژوهش در حوزه روان‌شناسی دین و مقابله، ضرورت دسترسی به ابزاری برای سنجش باورها و رفتارهای مقابله مذهبی را میان گروه‌های مختلف شرکت‌کنندگان ایرانی به عنوان اولویت پژوهشی اجتناب‌ناپذیر آشکار می‌کند. براین اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی کفایت روان‌سنجی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در دانشجویان دختر درصدد است تا داده‌های هنجاری اولیه برای مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای فراهم کند، ساختار عاملی مقیاس مذکور را بررسی کند و تعیین کند که آیا نمرات مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای با نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی در دانشجویان دختر رابطه دارد یا نه.

۲. شیوه اجرای پژوهش

۲-۱. روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش غیرآزمایشی از نوع همبستگی انجام شد که بر ماتریس کواریانس مبتنی است. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش تحلیل عاملی اکتشافی تجزیه و تحلیل شدند. در پژوهش حاضر با برآورد ویژگی‌های روان‌سنجی یعنی، همسانی درونی و روایی همگرا و واگرای مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای از راه بررسی همبستگی زیرمقیاس‌های آن با زیرمقیاس‌های مقابله مذهبی مثبت و منفی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی و ساخت عاملی آن نیز با تحلیل عاملی اکتشافی برپایه نظریه کلاسیک تست، بررسی شد.

۲-۲. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمام دانشجویان شهر تهران بودند. حجم نمونه براساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) برای جامعه‌ای با حجم بیش از ۱۰۰۰۰ نفر، ۳۸۴

تعیین شد که در پژوهش حاضر برای جلوگیری از افت نمونه، تعداد بیشتر از این حجم در نظر گرفته شد. نمونه مورد بررسی ۳۹۸ نفر از دانشجویان دختر مقطع کارشناسی با دامنه سنی ۱۸ تا ۴۰ سال و میانگین سنی ۲۱ سال و انحراف معیار ۴/۲۱ بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. ملاک ورود افراد به پژوهش رضایت آنها برای شرکت در پژوهش، جنسیت دختر و تحصیل در مقطع کارشناسی بود و ملاک خروج عدم تمایل به شرکت در پژوهش بود.

۲-۳. ابزار پژوهش

۲-۳-۱. مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای

این مقیاس برای سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در زمان استرس توسط شا و همکاران (۲۰۱۰) ساخته شد. در پژوهش حاضر از نسخه اصلاح شده و نهایی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای ۳۶ گویه در دو بخش نگرش (۱۹ گویه) و رفتار (۱۷ گویه) در طیف ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شد. اعتبار مقیاس در پژوهش شا (۲۰۱۲) به روش همسانی درونی برای ساختار، احساس تعلق اجتماعی، رابطه شخصی با قدرت بالاتر و جهان بینی برای بخش نگرش به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۹۳، ۰/۹۵، ۰/۹۲ و برای بخش رفتار به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۹۶، ۰/۹۸، ۰/۹۷ به دست آمده است. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ در بررسی همسانی درونی برای هر دو بخش نگرش و رفتار ۰/۸۵ و برای کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.

برای آماده‌سازی نسخه فارسی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای از روش ترجمه مجدد استفاده شد و در ادامه با مرور مکرر نسخه‌های انگلیسی، ترادف معنایی نسخه ترجمه شده با نسخه اصلی توسط مترجمان تأیید شد. در بررسی تطابق فرهنگی و روایی صوری نسخه ترجمه شده مقیاس نیز پس از ارزیابی توسط متخصصان روان‌شناسی تربیتی و گروه هدف، برخی از واژه‌ها و گویه‌های مقیاس برای تطابق با فرهنگ اسلامی و قابل درک شدن آنها تغییر یافت.

۲-۳-۲. نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی

نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی (بارگامنت، و همکاران، ۲۰۰۰) به عنوان یکی از پرکاربردترین و سازگارترین ابزارهای اندازه‌گیری در ادبیات مقابله مذهبی، شامل ۱۴ گویه است که ۷

گویه آن راهبردهای مقابله مذهبی مثبت (بیوند معنوی^۱، ارزیابی مذهبی خیرخواهانه^۲، مقابله مذهبی همیارانه^۳، جست و جوی حمایت معنوی^۴، بخشش مذهبی^۵، تطهیر مذهبی^۶ و تمرکز مذهبی^۷) و ۷ گویه دیگر راهبردهای مقابله مذهبی منفی (نارضایتی معنوی^۸، نارضایتی مذهبی بین فردی^۹، ارزیابی قدرت خداوند^{۱۰}، ارزیابی مبتنی بر خداوند کیفر کننده^{۱۱} و ارزیابی شیطانی^{۱۲}) را در برمی گیرد. میزان استفاده از روش های مذهبی خاص برای مقابله با رویداد منفی بر روی مقیاس ۴ گویه ای نشان داده می شوند. در پژوهش حاضر از زیرمقیاس مقابله مذهبی مثبت برای ارزیابی روایی همگرا و زیرمقیاس مقابله مذهبی منفی برای ارزیابی روایی واگرا استفاده شد. در پژوهش پارگامنت و همکاران (۲۰۰۰) ضریب آلفای کرونباخ در ارزیابی همسانی درونی برای مقابله مذهبی مثبت ۰/۹۵ و مقابله مذهبی منفی ۰/۷۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر نیز ضریب همسانی درونی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی برای راهبردهای مقابله مذهبی مثبت و منفی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۵ به دست آمد.

۳. یافته های پژوهش

در پژوهش حاضر، ضریب آلفای مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله ای (۰/۸۶) نشان داد که این مقیاس، اعتبار لازم را دارد. برای توصیف ساختار عاملی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله ای در دانشجویان دختر از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. قبل از انجام تحلیل عاملی اکتشافی، اندازه شاخص کفایت نمونه برداری کایزر، میر و الکین، برای هر دو بخش نگرش و رفتار محاسبه شد که در بخش نگرش برابر با ۰/۷۸ و

1. spiritual connection
2. benevolent religious reappraisal
3. collaborative religious coping
4. seeking spiritual support
5. religious forgiving
6. religious purification
7. religious focus
8. spiritual discontent
9. interpersonal religious discontent
10. reappraisal of God's Powers
11. punishing god reappraisal
12. demonic reappraisal

آزمون کرویت بارتلت ($p > 0/001$) $11462/68$ و در بخش رفتار برابر با $0/65$ و آزمون کرویت بارتلت ($p > 0/07$) $10168/07$ به دست آمد که نشان می دهد نمونه و ماتریس همبستگی برای این تحلیل مناسب بودند.

جدول ۱

مشخصه های آماری سنجش باورها و رفتارهای مقابله ای با اجرای روش مؤلفه های اصلی برای ساختار چهار عاملی

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکمی
نگرش	ساختار	۱۱/۰۴	۵۸/۱۳
	احساس تعلق اجتماعی	۲/۴۱	۷۰/۸۳
	رابطه شخصی با قدرت بالاتر	۱/۱۸	۷۷/۰۴
	جهان بینی	۱/۰۶	۸۲/۶۱
رفتار	ساختار	۱۰/۱۲	۵۹/۵۶
	احساس تعلق اجتماعی	۱/۶۷	۶۹/۴۳
	رابطه شخصی با قدرت بالاتر	۱/۰۹	۷۵/۸۸
	جهان بینی	۱/۰۳	۸۱/۹۳

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی در جدول ۱ از ساختار چهار عاملی مقیاس ساختار، احساس تعلق اجتماعی، رابطه شخصی با قدرت بالاتر و جهان بینی حمایت کرد. عامل ها با در نظر گرفتن ارزش های ویژه و درصد واریانس تبیین شده با روش مؤلفه های اصلی و چرخش واریماکس استخراج شدند.

جدول ۲

اندازه های توصیفی میانگین و انحراف استاندارد، بارهای عاملی و میزان اشتراک گویه های سنجش باورها و رفتارهای مقابله ای

گویه	میانگین	انحراف استاندارد	بار عاملی	اشتراک
نگرش: ساختار				
۲. تکالیف و اعمال معنادار مانند دعا و نماز را برای افراد ایجاد می کند	۳/۱۳	۰/۵۲	۰/۸۸	۰/۸۴
۱. ساختار کلی زندگی افراد را مشخص می کند	۲/۹۵	۰/۵۱	۰/۵۸	۰/۵۵
۳. برنامه روزانه افراد را مشخص می کند	۳/۰۸	۰/۷۱	۰/۵۴	۰/۵۴
نگرش: احساس تعلق اجتماعی				
۶. راهی برای قرار گرفتن در کنار افرادی با عقاید مشابه است	۲/۹۴	۰/۶۸	۰/۹۱	۰/۸۶

اشتراک	بار عاملی	انحراف استاندارد	میانگین	گویه
۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۶۶	۲/۸۶	۷. جامعه‌ای دینی را برای افراد ایجاد می‌کند که به آن احساس تعلق داشته باشند
۰/۶۹	۰/۸۲	۰/۷۹	۲/۶۸	۴. شبکه‌ای اجتماعی را برای افراد ایجاد می‌کند
۰/۸۳	۰/۵۸	۳/۰۴	۳/۲۶	۹. با قرآن و پیامبر ﷺ افراد را راهنمایی می‌کند
۰/۷۱	۰/۶۵	۰/۶۷	۲/۸۲	۵. به افراد احساس تعلق اجتماعی می‌دهد
۰/۷۰	۰/۵۸	۰/۴۸	۳/۰۸	۸. نظام ارزشی را برای افراد ایجاد می‌کند
نگرش: رابطه شخصی با قدرت بالاتر				
۰/۹۵	۰/۵۴	۰/۷۸	۳/۳۴	۱۲. به افراد از طریق ارتباط با خدا آسایش می‌دهد
۰/۷۸	۰/۸۶	۰/۵۹	۳/۲۴	۱۰. به افراد اجازه ارتباط شخصی با خدا می‌دهد
۰/۸۴	۰/۷۸	۰/۶۲	۳/۲۳	۱۳. به افراد کمک می‌کند تا با ارتباط با خدا، خود را بی‌قید و شرط بپذیرند
۰/۷۱	۰/۶۸	۰/۶۰	۳/۲۹	۱۱. از اعتقاد افراد به خدا حمایت می‌کند
۰/۶۸	۰/۶۵	۰/۵۲	۳/۲۶	۱۴. به افراد امکان ارتباط با خدا می‌دهد
نگرش: جهان بینی				
۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۶۱	۳/۳۶	۱۸. به زندگی افراد معنا می‌بخشد
۰/۸۹	۰/۷۴	۰/۵۹	۳/۲۶	۱۶. به افراد احساس کنترل در زندگی می‌دهد
۰/۶۶	۰/۷۰	۰/۵۲	۳/۱۲	۱۹. اتفاقات زندگی افراد را تبیین می‌کند
۰/۸۵	۰/۶۶	۰/۶۶	۳/۳۰	۱۵. با ارائه جهان بینی به زندگی افراد معنا می‌دهد
۰/۸۳	۰/۶۳	۰/۵۷	۳/۲۲	۱۷. شیوه‌ای مفید برای جهان بینی ارائه می‌کند
رفتار: ساختار				
۰/۸۱	۰/۷۲	۱/۲۵	۳/۹۱	۱. ساختار کلی زندگی‌ام را مشخص می‌کند
۰/۷۲	۰/۷۰	۱/۰۹	۳/۹۲	۲. تکالیف و اعمال معنادار مانند دعا و نماز را برام ایجاد می‌کند
۰/۷۸	۰/۶۸	۱/۴۶	۳/۷۴	۳. برنامه روزانه‌ام را مشخص می‌کند
رفتار: احساس تعلق اجتماعی				
۰/۷۸	۰/۸۳	۱/۳۶	۳/۲۹	۶. راهی برای قرار گرفتن در کنار افرادی با عقاید مشابه به من است.
۰/۷۰	۰/۷۸	۱/۵۱	۳/۳۱	۷. جامعه‌ای دینی را برام ایجاد می‌کند که به آن احساس تعلق داشته باشم
۰/۷۱	۰/۷۷	۱/۴۹	۲/۸۷	۴. شبکه‌ای اجتماعی را برای من ایجاد می‌کند
۰/۷۷	۰/۷۲	۱/۴۷	۳/۴۵	۵. به من احساس تعلق اجتماعی می‌دهد
رفتار: رابطه شخصی با قدرت بالاتر				
۰/۹۰	۰/۸۷	۱/۳۰	۴/۰۵	۹. از اعتقاد من به خدا حمایت می‌کند
۰/۷۸	۰/۸۴	۱/۲۹	۳/۶۵	۱۲. به من امکان ارتباط با خدا می‌دهد
۰/۵۸	۰/۷۱	۱/۴۸	۳/۷۰	۸. به من اجازه ارتباط شخصی با خدا می‌دهد
۰/۷۹	۰/۷۰	۱/۱۸	۴/۰۶	۱۰. به من از طریق ارتباط با خدا آسایش می‌دهد
۰/۶۳	۰/۶۹	۱/۳۱	۳/۸۵	۱۱. به من کمک می‌کند تا با ارتباط با خدا، خودم را بی‌قید و شرط بپذیرم
رفتار: جهان بینی				

گویه	میانگین	انحراف استاندارد	بار عاملی	اشتراک
۱۶. به زندگی ام معنا می بخشد	۴/۱۸	۱/۱۸	۰/۷۹	۰/۹۰
۱۷. اتفاقات زندگی ام را تبیین می کند	۳/۶۹	۱/۳۶	۰/۷۸	۰/۷۳
۱۳. با ارائه جهان بینی به زندگی ام معنا می دهد	۳/۹۹	۱/۲۹	۰/۷۱	۰/۸۳
۱۴. به من احساس کنترل در زندگی می دهد	۳/۸۱	۱/۱۲	۰/۵۸	۰/۷۷
۱۵. شیوه ای مفید برای جهان بینی ارائه می کند	۳/۷۹	۱/۳۰	۰/۵۶	۰/۷۰

جدول ۲ اندازه‌های توصیفی میانگین و انحراف استاندارد، بار عاملی و اشتراک گویه‌های مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای را نشان می‌دهد. همه گویه‌ها، بار عاملی مناسب روی عامل مربوط به خود دارند. برای بررسی روایی سازه مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای، همبستگی بین ابعاد سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای و ابعاد مقابله مذهبی گزارش شد.

جدول ۳

ماتریس همبستگی ابعاد سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای با ابعاد مقابله مذهبی

عامل	مقابله مذهبی مثبت	مقابله مذهبی منفی
نگرش	ساختار	*-۰/۳۶
	احساس تعلق اجتماعی	*-۰/۲۹
	رابطه شخصی با قدرت بالاتر	*-۰/۲۶
	جهان بینی	*-۰/۳۰
رفتار	ساختار	*-۰/۲۶
	احساس تعلق اجتماعی	-۰/۰۵
	رابطه شخصی با قدرت بالاتر	*-۰/۲۷
	جهان بینی	*-۰/۲۳

$P < ۰/۰۵^*$

در جدول ۳ همبستگی مثبت، معنی دار و متوسط میان همه خرده مقیاس‌ها با مقابله مذهبی مثبت و ضرایب همبستگی ضعیف با مقابله مذهبی منفی به‌طور تجربی از روایی سازه (به ترتیب روایی همگرا و واگرا) مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای حمایت کرد.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف آزمون کفایت روان‌سنجی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در گروهی از دانشجویان ایرانی انجام شد. نتایج روش تحلیل عاملی اکتشافی همسو با نتایج مطالعات شا و همکاران (۲۰۱۰) و شا (۲۰۱۲) از ساختار چهار عاملی شامل ساختار، احساس تعلق اجتماعی، رابطه شخصی با قدرت بالاتر و جهان بینی در هر دو بخش نگرش و رفتار به طور تجربی حمایت کرد. علاوه بر این، الگوی کیفی پراکندگی مشترک میان این عامل‌ها با ابعاد مقابله مذهبی به طور تجربی از روایی همگرایی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای حمایت کرد. همچنین، همبستگی منفی و معنی‌دار، اما ضعیف خرده‌مقیاس‌ها با مقیاس مقابله مذهبی منفی مؤید روایی واگرایی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای بود و در نهایت، ارزش عددی ضرایب همسانی درونی برای سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای نشان داد که این مقیاس اعتبار لازم را دارد.

تشابه نتایج مطالعه حاضر با یافته‌های شا و همکاران (۲۰۱۰) و شا (۲۰۱۲) درباره ساختار عاملی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای نشان می‌دهد که توان تفسیری منطق نظری زیربنایی آن فراافتاری است. به بیان دیگر، تشابه ساختار عاملی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در نمونه دانشجویان دختر ایرانی با نسخه اصلی مقیاس، با تأکید بر قابلیت کاربردپذیری منطق نظری زیربنایی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای در گروه‌های نمونه مختلف نشان می‌دهد که ساختار زیربنایی اصلی و سازوکارهای علی نظری تبیین‌کننده سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای از اصول کلی متشابه‌ای پیروی می‌کند. نتایج پژوهش حاضر تأکید می‌کند که از نظر ساختاری، الگوی پیشنهادی در بین زیرگروه‌های مختلف، توان لازم برای توصیف و تبیین نقش غیرقابل انکار باورها و رفتارهای مقابله‌ای را دارد.

در پژوهش حاضر برای تعیین روایی سازه مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای براساس نتایج مطالعات (شا، و همکاران، ۲۰۱۰؛ شا، ۲۰۱۲) الگوی پراکندگی مشترک بین ابعاد باورها و رفتارهای مقابله‌ای و ابعاد مقابله مذهبی تحلیل شدند. رابطه مثبت و معنی‌دار میان همه زیرمقیاس‌ها و مقابله مذهبی مثبت و رابطه منفی و معنی‌دار هرچند ضعیف با مقابله

مذهبی منفی می‌تواند ناشی از این تصور باشد که افرادی که در رفتارهای مقابله مذهبی مثبت درگیر می‌شوند، احتمال بیشتری دارد تا در هر نوع رفتار مقابله مذهبی شرکت کنند و این موضوع نشان می‌دهد ممکن است در رفتارهای مقابله‌ای منفی نیز درگیر شوند. با این حال، رابطه قوی‌تری در مقیاس‌های سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای با مقابله مذهبی مثبت نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی، بیشتر نشان‌دهنده رفتارهای مقابله‌ای مثبت است تا رفتارهای مقابله‌ای منفی. همچنین عدم معنی‌داری زیرمقیاس احساس تعلق اجتماعی در بخش رفتار با مقابله مذهبی منفی بیانگر آن است که سطوح بالاتر رفتارهای مقابله مذهبی مثبت با استفاده بیشتر از راهبردهای مقابله‌ای که توسط بخش رفتار اندازه‌گیری می‌شوند، مرتبط هستند.

ارزیابی باورها و رفتارهای مقابله‌ای، اطلاعات ارزشمندی در مورد ادراک افراد از مقابله مذهبی و راهکارهایی که ممکن است به‌ویژه برای هر فرد خاص مفید باشند، ارائه می‌دهد. همان‌طور که از مقایسه ضرایب همبستگی مشهود است، به نظر می‌رسد که این مقیاس به ادبیات مقابله مذهبی می‌افزاید؛ زیرا هم‌نگرش‌ها در مورد مفید بودن مقابله مذهبی و هم استفاده از رفتارهای مقابله مذهبی در مواقع استرس را اندازه‌گیری می‌کند. هدف از سنجش نگرش و رفتارها ارزیابی این موضوع است که آیا افراد، نگرش خود را به همان روشی که رفتارهای خود را انجام می‌دهند مفهوم‌سازی می‌کنند. براساس یافته‌های پژوهش و پشتیبانی ساختار چهارعاملی برای بخش‌های نگرش و رفتار به نظر می‌رسد افراد، نگرش و رفتار خود را به شیوه‌ای یکسان مفهوم‌سازی می‌کنند. برای نتیجه‌گیری معتبر در مورد پیوند بین نگرش و رفتار به نتایج مشابهی در بررسی‌های بعدی ساختار عاملی مورد نیاز است.

مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای، شیوه‌ای را فراهم می‌کند تا پژوهشگران به ارزیابی این موضوع بپردازند که آیا نگرش در مورد مقابله مذهبی با سلامت جسمی-روانی، رضایت از زندگی و یا استرس ادراک‌شده ارتباط دارد. داشتن اطلاعات درباره نگرش افراد و مشارکت آنها در رفتارهای مقابله مذهبی به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا این موضوع را بررسی کنند که نگرش تا چه میزان بر رفتارهای بعدی تأثیر می‌گذارد و آیا این تأثیر در گروه‌های مذهبی متفاوت است. همچنین، شناسایی دین به‌عنوان منبعی مفید

در مواجهه با رویدادهای اضطراب‌زای زندگی (پارگامنت... و همکاران، ۲۰۰۰؛ کوئنیگ... و همکاران، ۲۰۰۱؛ هریسون... و همکاران، ۲۰۰۱؛ شا، ۲۰۱۲) می‌تواند به متخصصان بهداشت روان کمک کند تا در صورت لزوم، هنگام کمک و مشاوره به مراجعان، دین و مذهب را برای انجام بهتر مداخلات به کار گیرند. براین اساس، پژوهش حاضر شروع کندوکاوی نظام‌مند است که هدف آن استفاده عملی از مذهب و معنویت به عنوان دو منبع کمک‌کننده به افراد در مواجهه با رخدادهای منفی زندگی است. توانایی سنجش نگرش دانشجویان در مورد مفید بودن مقابله مذهبی می‌تواند پژوهشگران و مدیران آموزشی را در تهیه مدل‌های آموزشی با تأکید بر آموزه‌های دین‌یاری دهد. با کمک داده‌های مربوط به نگرش دانشجویان، برنامه‌های آموزشی می‌تواند برای ارتقای شایستگی در جنبه‌های خاص مقابله مذهبی تدوین شود.

در پژوهش حاضر، اندازه‌های مربوط به مقیاس از یک گروه جنسی جمع‌آوری شده است. بنابراین، برای تعیین ظرفیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها به گروه‌های دیگر و نیز برای تحلیل هم‌ارزی جنسی ساختار عاملی (سنجش تغییرناپذیری عاملی در دو جنس) پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، نمونه‌هایی از هر دو جنس جمع‌آوری شود. همچنین مطالعه حاضر شامل یک بار اندازه‌گیری است. بنابراین، آزمون میزان ثبات نمره‌های مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای امکان‌پذیر نیست. در پژوهش حاضر، آزمون ویژگی‌های فنی مقیاس با تمرکز بر روایی عاملی و روایی همگرا و واگرا مبتنی بود. بنابراین، سنجش ویژگی‌های فنی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای با تأکید بر روش‌های دیگر مانند روایی پیش‌بین پیشنهاد می‌شود. در مجموع، یافته‌های مطالعه حاضر نشان می‌دهد که نسخه فارسی مقیاس سنجش باورها و رفتارهای مقابله‌ای مانند ابزاری خودگزارشی چندبعدی در قلمروی مطالعات سازگاری و استرس، از نظر روان‌سنجی برای سنجش ابعاد چندگانه باورها و رفتارهای مقابله‌ای دانشجویان دختر ایرانی، ابزاری دقیق و قابل اطمینان است.

فهرست منابع

۱. ابوالقاسمی، عباس، و جوانمیری، لیلا (۱۳۹۱). نقش مطلوبیت اجتماعی، سلامت روانی و خودکارآمدی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر. *نشریه روان شناسی مدرسه*، ۲۱(۲)، ۶-۲۰.
۲. صدیقی ارفعی، فریبرز، تمنایی فر، محمدرضا، و عابدین آبادی، عاطفه (۱۳۹۱). رابطه جهت گیری مذهبی، سبک های مقابله و شادکامی در دانشجویان. *نشریه روان شناسی و دین*، ۳(۳)، ۱۳۵-۱۶۲.
۳. عبدالخالقی، معصومه، شکر، امید، صفایی، مریم، و صالحی، راحمه (۱۳۹۴). تحلیل روان سنجی نسخه کوتاه مقیاس مقابله مذهبی در بیماران سرطانی. *نشریه روان شناسی سلامت*، ۱۱(۱)، ۱۱۳-۱۲۶.
۴. محمودی، ناهیدالملوک، بهمن پور، حمید، و باسامی، طاهره (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک پذیری دانشجویان. *نشریه جامعه شناسی کاربردی*، ۲(۲۱)، ۳۵-۵۶.
5. Adham, D., Salem Safi, P., Amiri, M., Dadkhah, B., Mohammadi, M. A., Mozaffari, N., Sattari, Z., & Dadashian, S. (2008). The Survey of Mental Health Status in Ardabil University of Medical Sciences Students. *Journal of Ardabil University of Medical Sciences*, 8(3), 229-234
6. Ellison, C. G. (1991). Religious involvement and subjective well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 32, 80-99.
7. Folkman, S. (1997). Positive psychological states and coping with severe stress. *Social Science and Medicine*, 45(8), 1207-1221.
8. Folkman, S. (2008). The case for positive emotions in the stress process. *Anxiety, Stress, and Coping: An International Journal*, 21(1), 3-14.
9. Gall, T. L., Charbonneau, C., Clark, N. H., Grant, K., Joseph, A., & Shouldice, L. (2005). Understanding the Nature and Role of Spirituality in Relation to Coping and Health: A Conceptual Framework. *Canadian Psychology*, 46(2), 88-104.
10. Harrison, M. O., Koenig, H. G., Hays, J. C., Eme-Akwari, A. G., & Pargament, K. I. (2001). Epidemiology of religious coping: a review of recent literature. *International Review of Psychiatry*, 13, 86-93.
11. Khan, Z. H., & Watson, P. J. (2006). Construction of the Pakistani religious coping practices scale: Correlations with religious coping, religious orientation, and reactions to stress among Muslim university students. *International Journal for the Psychology of Religion*, 16(2), 101-112.
12. Koenig, H. G., McCullough, M., & Larson, D. B. (2001). *Handbook of religion and health: a century of research reviewed*. New York: Oxford University Press.
13. Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
14. Larson, D. B., Sherill, K. A., Lyons, J. S., Craigie, F. C., Thielman, S. B., Greenwold, M. A., & Larson, S. S. (1992). Associations between dimensions of religious commitment and mental health reported in the American Journal of Psychiatry and Archives of General Psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 149, 557-559.
15. Martinez, N. C., & Sousa, V. D. (2011). Cross-cultural validation and psychometric evaluation of the among medically ill elderly patients: A two-year longitudinal study. *Journal of Health Psychology*, 9(6), 713-730.
16. Pargament, K. I. (1997). *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. New York: Guilford.
17. Pargament, K. I., Ano, G. G., & Wachholtz, A. B. (2005). *The Religious Dimension of Coping: Advances in Theory, Research, and Practice*. In R. F. Paloutzian & C. L. Park (Eds.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*. New York: Guilford Press.

18. Pargament, K. I., Koenig, H. G., & Perez, L. M. (2000). The many methods of religious coping: Development and initial validation of the RCOPE. *Journal of Clinical Psychology*, 56(4), 519-543.
19. Pargament, K. I., Smith, B. W., Koenig, H. G., & Perez, L. (1998). Patterns of positive and negative religious coping with major life stressors. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37(4), 710-724.
20. Park, C. L., & Cohen, L. H. (1993). Religious and nonreligious coping with the death of friend. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 561-577.
21. Park, C. L., & Folkman, S. (1997). Meaning in the context of stress and coping. *Review of General Psychology*, 1, 115-144.
22. Rohani, C., Khanjari, S., Abedi, H. A., Oskouie, F., & Langius-Eklof, A. (2010). Health index, sense of coherence scale, brief religious coping scale and spiritual perspective scale: psychometric properties. *Journal of Advanced Nursing*, 1-12.
23. Shah, K. M. (2012). *Initial Development and Validation of the Assessment of Beliefs and Behaviors in Coping (ABC)*. Presented for the Degree of Doctor of Philosophy. Faculty of the Graduate School. University of Texas at Austin.
24. Shah, K. M., Douglas, R. P., Maheshwari, D., & McCarthy, C. J. (2010). *Assessing the role of religion and spirituality in coping with life demands*. Annual Convention of the American Psychological Association. Boston, MA.
25. Tarakeshwar, N., Pargament, K. I., & Mahoney, A. (2003). Initial development of a measure of religious coping among Hindus. *Journal of Community Psychology*, 31(6), 607-628.
26. Tix, A. P., & Frazier, P. A. (1998). The use of religious coping during stressful life events: Main effects, moderation, and mediation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(2), 411-422.
27. Yeo, J. C. (2012). *The psychometric study of the attachment to god inventory and the brief religious coping scale in a Taiwanese Christian sample*. Dissertation Abstracts International. Section B, The Sciences and Engineering.

